

Was getekend... Anton Weiss

Witte dovenetel — *Lamium album* (v,389-1828)

Deze plant is het niet prik-kende ('doove') familielid van de brandnetel. Er wordt wel aangenomen dat de plant haar wetenschappelijke naam dankt aan de prachtige witte muil-vormige bloemen: *Lamium* is afgeleid van het Griekse woord *lamos*, dat 'muil' of 'keelgat' bete-kent en *album* betekent 'wit'. De afbeelding van de 'Witte Doovenetel' in het vijfde deel van de *Flora Batava* (1828) is mijn persoonlijke favoriet. Deze toont hoe wetenschappelijke illustraties, naast een taxonomische functie, ook een kunst-zinnige waarde bezitten.

Deze artistieke kwaliteit blijft wel enigszins anoniem. Tal van (on)bekende kunstenaars heb-ben hun diensten verleend aan de *Flora Batava*. Toch worden zij vaak slechts summier genoemd in een voorwoord her en der. Hun illustraties waren immers niet bedoeld als kunstwerk en werden ongesigneerd afgedrukt. Voor elke koper-gravure of litho die voor de *Flora Batava* werd gemaakt, is echter een gekleurde aquarel als voor-beeld gebruikt, geschilderd op basis van verza-meld plantmateriaal. Deze originele tekeningen zijn stuk voor stuk bewaard gebleven in de collec-ties van Wageningen en Leiden. En hierop is te zien dat sommige tekenaars de aquarellen die zij produceerden wel degelijk als een kunstwerk beschouwden: sommige stukken zijn gesigneerd.

Onder de Wageningse voorbeeldtekeningen valt één zwerige handtekening op: A. Weiss. Onmiskenbaar betreft het hier de handtekening van de bloemschilder Anton Weiss (1801-1851). Deze in het Duitse Falkenau geboren kunstenaar woonde een groot deel van zijn werkzame leven, van 1822 tot 1846, in Amsterdam en wordt daarom tot de Nederlandse schilders van deze periode gerekend.

Weiss was een tijd- en vakgenoot van bloem-schilder Georgius Jacobus Johannes van Os, die de eerste delen van de *Flora Batava* grotendeels van tekeningen voorzag. Toen Van Os besloot om per-manent in Parijs te gaan wonen, moest redacteur

Jan Kops naar vervangers zoeken en daar was Weiss er eentje van. Misschien werd hij wel aan-bevolen door zijn leermeester Jean Augustin Dai-waille, de directeur van de Koninklijke Akademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam, waar hij, bij uitzondering, als buitenlandse student was toegelaten. Zijn bijdragen aan de *Flora Batava* leverden Weiss waarschijnlijk een extra inkomen op dat hij als student goed kon gebruiken.

Uit de gesigeneerde tekeningen blijkt dat Weiss ruim twintig platen tekende voor het vijfde deel van de *Flora Batava* (1828). Naast een financiële vergoeding heeft zijn schilderwerk ongetwijfeld geholpen om planten nog aandachtiger te bestu-deren en gedetailleerder af te beelden. Hij zou zich uiteindelijk specialiseren in romantische en zeer gedetailleerde bloemstillevens. Ook maakte Weiss nog vele prachtige zwart-witlithografieën van bloemen, fruit en planten. Deze bevinden zich in de collectie van het Rijksmuseum. Zijn werk voor de *Flora Batava* getuigt van een lossere hand, zoals bij deze witte dovenetel, met mooie schaduwpartijen en transparante streken. Wel is zijn hang naar detaillering ook in deze werken al terug te vinden, zoals in de zacht omgekrulde bladrand-jes en de subtiel behaarde witte muiltjes. Met recht: een plaatje!

— ANNEKE GROEN